

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

1. Inleiding

De in dit memo gegeven overwegingen en normering richten zich op het stelsel van kwaliteitsbeheersing van de IT-auditorganisatie waarop het kwaliteitsonderzoek is gericht. Bij de toepassing van dit kader is relevant dat onder A-2 van het Reglement Kwaliteitsonderzoek (RKON) is vermeld dat het primaire doel van het kwaliteitsonderzoek is de *bevordering* van de kwaliteit van de professionele diensten van de IT-auditor; de *handhaving* van de normen is stellig ook van belang, maar vormt niet het belangrijkste motief.

De in dit document gegeven overwegingen en aanbevelingen zijn bedoeld als een richtsnoer voor de onderzoekers bij de oordeelsvorming in het kader van het kwaliteitsonderzoek door NOREA. Doel daarvan is een onderlinge consistentie tussen de oordelen over de onderzoeken en de gebruikte kwalificaties. **Doorslaggevend bij de oordeelsvorming is onverminderd de evenwichtige professionele oordeelsvorming.**

De overwegingen en aanbevelingen met betrekking tot de normering van de oordeelsvorming zijn gebaseerd op de opvattingen en ervaringen van het College Kwaliteitsonderzoek (CKO). Uitgangspunt voor de formulering van de richtsnoeren voor een meer consistente oordeelsvorming is het RKON.

De praktijk van de beroepsuitoefening door de IT-auditor moet voldoen aan opgelegde vereisten en algemeen aanvaarde normen, voortvloeiend uit het regelgevend kader (Reglementen, Richtlijnen, Raamwerken en Handreikingen). Die beroepsuitoefening is onderwerp van onderzoek. De invulling van het kwaliteitsonderzoek (en daarmee ook de normering) vindt met name plaats op basis van het Reglement Kwaliteitsbeheersing NOREA (RKBN). In dit reglement is de normering opgenomen voor de kwaliteitsbeheersing bij het uitvoeren van professionele diensten. Professionele diensten zijn gedefinieerd als de werkzaamheden die de IT-auditor uitvoert binnen een IT-auditorganisatie waarvoor IT-auditdeskundigheid en deskundigheid op aanverwante terreinen is vereist. De opgestelde normen vormen het toetsingskader tijdens een kwaliteitsonderzoek. Belangrijk is de mate van ernst van afwijkingen.

De regelgeving voor IT-auditors is constant in beweging en wordt regelmatig vernieuwd en aangepast. De normstelling zal zich dan ook in een continu proces aan de hand van nieuwe regelgeving en ervaringen ontwikkelen. Het interne stelsel voor de beroepsuitoefening van een IT-auditpraktijk dient steeds te voldoen aan de actuele regelgeving. Bedacht dient te worden dat daarnaast geoordeeld moet worden of het interne stelsel van kwaliteitsbeheersing en –bewaking functioneert overeenkomstig de regelgeving, zoals die van toepassing was/is op het moment van de uitvoering van de opdracht. Daarbij is *early adoption* van nieuwe, nog niet in werking getreden, maar wel definitieve regelgeving, toegestaan omdat nieuwe regelgeving altijd geacht wordt ‘beter’ te zijn dan de oude regelgeving.

In het stelsel van kwaliteitsbeheersing en –bewaking van de IT-auditorganisatie zal doorgaans geen sprake zijn van een volledige naleving van alle voorschriften. Met andere woorden er zullen tijdens het kwaliteitsonderzoek veelal afwijkingen in het stelsel van kwaliteitsbeheersing en –

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

bewaking ten opzichte van de norm worden gevonden. En evenzeer in de toepassing daarvan in de dagelijkse beroepsuitoefening op opdrachtniveau. Afwijkingen van de norm hoeven echter niet per definitie te duiden op ondeugdelijke kwaliteit van de beroepsuitoefening. Ook in de gevallen waar de kwaliteit van de beroepsuitoefening als voldoende wordt gekwalificeerd, kan het voorkomen dat afwijkingen in het stelsel en/of in de toepassing daarvan op opdrachtniveau worden aangetroffen. Maar deze zijn dan minder ernstig.

Dit document is als volgt opgebouwd:

- In paragraaf 2 komt aan de orde het toetsingskader en worden gradaties in afwijkingen met betrekking tot het **stelsel** van kwaliteitsbeheersing en –bewaking behandeld.
- Paragraaf 3 gaat in op de afwijkingen in **uitgevoerde opdrachten**.
- In paragraaf 4 worden ten slotte richtlijnen gegeven voor de weging van het eindoordeel van het kwaliteitsonderzoek bij een IT-auditorganisatie.
- Paragraaf 5 bevat een samenvattend overzicht waarin de relatie tussen de elementen die een rol spelen bij de oordeelsvorming is weergegeven.
- De bijlage bevat **voorbeelden** van de analyse en oordeelsvorming aan de hand van de teksten in dit document. Deze voorbeelden zijn indicatief en worden in de loop der tijd verder aangevuld met praktijkervaringen. Daarmee ontstaat een vorm van jurisprudentie voor de kwaliteitsonderzoeken van NOREA. Uiteindelijk blijft professionele oordeelsvorming nog steeds leidend.

2. Afwijkingen in stelsel van kwaliteitsbeheersing en –bewaking

2.1 Object van onderzoek

Een periodiek kwaliteitsonderzoek is een onderzoek naar opzet, bestaan en werking van het interne stelsel van kwaliteitsbeheersing en –bewaking van een IT-auditorganisatie. Het onderzoek richt zich op het kwaliteitsstelsel en uitgevoerde opdrachten en de daarbij behorende dossiers. Het onderzoek naar de dossiers strekt zich voornamelijk enkel uit tot assurance-opdrachten. Het RKON geeft in artikel 9, lid 1 aan dat IT-auditorganisaties eenmaal in de vijf jaar aan een kwaliteitsonderzoek zullen worden onderworpen, met dien verstande dat het College Kwaliteitsonderzoek (CKO) gemotiveerd kan afwijken van deze termijn.

2.2 Onderzoek stelsel

Kerngedachte is dat bij een kwaliteitsonderzoek kan worden vastgesteld, en dat dus is gedocumenteerd, dat het interne **stelsel** van de IT-auditorganisatie zodanig is opgezet, bestaat en werkt dat afwijkingen in de beroepsuitoefening intern worden ontdekt en dat maatregelen tot herstel en verbetering voor de toekomst worden geïnitieerd. Hierbij dient te worden bedacht dat het realiseren van deze kerngedachte afhankelijk is van de omvang van de IT-auditorganisatie en de aard van de uitgevoerde opdrachten. Het interne stelsel dient ongeacht de omvang te voldoen

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

aan de eisen van het RKON. De wijze waarop wordt voldaan aan het RKON is mede afhankelijk van de omvang van de IT-auditorganisatie ¹.

Het stelsel dient adequaat te zijn beschreven en adequaat te zijn geïmplementeerd. Nadat in het kader van het kwaliteitsonderzoek is komen vast te staan dat het stelsel adequaat is vastgelegd, geldt voor onderzoekers deze vastlegging als leidend toetsingskader. Het College is van oordeel dat van een IT-auditorganisatie mag worden verwacht dat het beschreven beleid ook daadwerkelijk ten uitvoer wordt gebracht. Het daadwerkelijk functioneren van het stelsel wordt vastgesteld door middel van een review van een aantal dossiers. Indien geen dossiers in het onderzoek worden betrokken wordt het bestaan van de opzet getoetst door kennis te nemen van de aanpak en werkwijze van de IT-auditorganisatie aan de hand van dossierstukken. Eventueel in de opzet geconstateerde afwijkingen zullen in deze benadering tot uitdrukking komen bij de ten behoeve van het vaststellen van de werking onderzochte opdrachten zoals die blijken uit de dossiers. De afwijkingen in de opzet van het stelsel en de werking daarvan zullen afzonderlijk in het oordeel tot uitdrukking worden gebracht. Wij bedrukken hierbij dat het kwaliteitsonderzoek zoals dit door CKO wordt uitgevoerd niet het karakter heeft van een assurance opdracht. De termen opzet, bestaan en werking moeten dan ook gelezen worden in de context van het beoordelen van het kwaliteitsstelsel. Zo bedoelen we met werking in deze notitie het daadwerkelijk functioneren van het stelsel.

Het samenstel aan afwijkingen leidt tot de conclusie in het oordeel 'voldoet' of 'voldoet niet'. Afwijkingen in het van toepassing zijnde stelsel zijn naar hun aard structureel. In paragraaf 4 wordt nader ingegaan op de weging van de afwijkingen.

2.3 Afwijkingen in stelsel en oordeelsvorming

Op basis van de feiten die bij het kwaliteitsonderzoek zijn geconstateerd dient de ernst van de afwijking te worden bepaald. Bij de weging van de mate van ernst van een afwijking kunnen de volgende aspecten betrokken worden:

- was de desbetreffende afwijking in het stelsel al eerder geconstateerd door het interne stelsel van kwaliteitsbewaking, maar is nadien (nog) geen actie ondernomen?
- was de betreffende afwijking al eerder geconstateerd in een (extern) kwaliteitsonderzoek, maar is nadien (nog) geen actie ondernomen?
- is er sprake van een mentaliteits- en/of attitudekwestie die de kernfunctie van de IT-auditor bedreigt?
- is sprake van gewijzigde regelgeving en heeft de IT-auditorganisatie (nog) niet tijdig haar beleid daarmee in overeenstemming gebracht?

Voor het formuleren van het oordeel is relevant dat het algehele beeld van het kwaliteitsstelsel bepalend is en niet als eis geldt dat (dwangmatig) aan iedere individuele norm is voldaan.

Het onderzoek van het stelsel vindt plaats aan de hand van de vragenlijst 'Vragenlijst Kwaliteitsbeheersingssysteem NOREA'. De vragenlijst is beperkt en richt zich op de

¹ Voor een handreiking van kleinschalige IT-auditorganisaties zie de 'Handreiking kwaliteitsbeheer kleinschalige organisaties'

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

kernonderwerpen van het kwaliteitsstelsel. Bij het onderzoek van het stelsel zal bij negatieve beantwoording van één of meer vragen in de Vragenlijst Kwaliteitsbeheersing door de onderzoeker in het dossier aan de hand van de antwoorden moeten worden afgewogen wat de betekenis is van de bevinding/ afwijking en moet worden gemotiveerd wat het oordeel zal zijn en of sprake moet zijn van een aanbeveling of aanwijzing.

Het bestaan en de werking van het stelsel kan met name worden getoetst aan de hand van de vastlegging van de interne bevindingen vanuit de kwaliteitsbewaking. Als tijdens een kwaliteitsonderzoek wordt vastgesteld dat 'structurele ernstige' afwijkingen niet door het stelsel van kwaliteitsbewaking zijn ontdekt en dat geen maatregelen ter herstel en ter voorkoming voor de toekomst zijn genomen zal het stelsel als onvoldoende moeten worden aangemerkt. De werking van het stelsel wordt in het kwaliteitsonderzoek ook beoordeeld door toetsing van individuele dossiers – zie paragraaf 3.

Voorts zijn specifieke aspecten van belang voor een oordeel over de opzet, het bestaan en de werking van het stelsel, bijvoorbeeld (niet limitatief):

- procedures met betrekking tot PE-registratie en het interne toezicht daarop;
- communicatie van regels en wijzigingen daarin (bestaan);
- naleving van procedures ter zake van de inhoud van arbeidsovereenkomsten;
- procedures met betrekking tot het gebruik van checklists en werkprogramma's, inclusief dossiervorming;
- naleving van procedures ter zake van onafhankelijkheidsverklaringen.

3. Afwijkingen in uitgevoerde opdrachten en oordeelsvorming

3.1 Onderzoek dossiers

Een belangrijk element in de uiteindelijke professionele oordeelsvorming van de externe onderzoeker(s) om te komen tot een eindoordeel over de opzet, het bestaan en de werking van het kwaliteitsstelsel is het aantal en soort beoordeelde individuele opdrachten/dossiers dat al of niet van voldoende niveau wordt geacht. Daarom worden in deze paragraaf richtlijnen gegeven voor de oordeelsvorming over een individueel dossier. Deze oordeelsvorming moet zijn gebaseerd op het onderzoeken van uitgevoerde opdrachten. De omvang van dit onderzoek moet een redelijk deel van de werklast en de type uitgevoerde werkzaamheden dekken. Het begrip 'redelijk deel' moet in het onderzoeksdossier worden gemotiveerd en worden gewogen in relatie tot de onderzoekslast. Opgemerkt wordt dat afwijkingen op het niveau van een individueel dossier voor het oordeel over dat dossier zwaarder wegen dan voor het totaaloordeel over de gehele IT-auditorganisatie.

3.2 Object van onderzoek

Het toetsingskader voor dossieronderzoeken is het door de IT-auditorganisatie gekozen en gehanteerde stelsel van kwaliteitsbeheersing en -bewaking, waarvan door de onderzoekers is vastgesteld dat dit stelsel voldoet aan de daaraan te stellen eisen (zie paragraaf 2). Eventueel geconstateerde afwijkingen in dat stelsel werken veelal door in de individuele dossiers en daaraan gerelateerde afwijkingen worden toegerekend aan het stelsel en niet aan de individuele dossiers.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Zoals eerder in deze notitie reeds is gesteld, dossiers worden onderzocht om zicht te krijgen op het functioneren van het kwaliteitsstelsel. Hiertoe worden de elementen van de vragenlijsten dossierreview meegenomen in het kwaliteitsonderzoek.

Onderzoekers kunnen overigens te allen tijde, als daar aanleiding toe bestaat en het uitgevoerde kwaliteitsonderzoek daartoe voldoende grondslag heeft, in het verslag vermelden dat er sprake is van een bepaalde tendens in de waargenomen afwijkingen op bepaalde niveaus (bijvoorbeeld bij een bepaald type opdrachten, bij bepaalde vestigingen, etc.).

3.3 Afwijkingen in individuele dossiers

Afwijkingen in dossiers kunnen structureel of incidenteel zijn. Structurele afwijkingen in de dossiers kunnen ernstig of niet ernstig zijn. Ernstige afwijkingen raken de essentie van het beroep van IT-auditor. Een voorbeeld van een ernstige afwijking is het ontbreken van de relatie tussen opdracht, werkprogramma, uitvoering onderzoek, bevindingen en oordeel. Het merendeel van incidentele afwijkingen is niet ernstig, maar sommige kunnen leiden tot een ernstige afwijking. De motivering voor het al dan niet ernstig zijn van een incidentele fout moet de onderzoeker opnemen in het onderzoeksdossier.

Het onderscheid tussen ernstige en niet ernstige afwijkingen betekent niet dat de laatste categorie als minder serieus kan worden beschouwd. Met name bij het geven van aanbevelingen moeten deze minder ernstige afwijkingen ook worden meegenomen. Accumulatie van minder ernstige afwijkingen kan leiden tot een kwalificatie als ernstige afwijking.

4. Oordeelsvorming (eind)oordeel

4.1 Samenstellende componenten eindoordeel

De onderzoekers moeten op basis van de bevindingen tot een eindoordeel over het uitgevoerde periodieke kwaliteitsonderzoek komen. Het eindoordeel is gebaseerd op de bevindingen ter zake van opzet, bestaan en werking van het interne stelsel van kwaliteitsbeheersing en –bewaking, waarvan de werking mede blijkt uit de bevindingen van de onderzochte opdrachten/dossiers.

Bij het onderzoek kunnen afwijkingen van de norm worden geconstateerd. Afwijkingen van de norm kunnen (theoretisch) worden onderscheiden in ernstige en niet ernstige afwijkingen. Dit vereist professional judgement. Immers een specifieke situatie bij een IT-auditorganisatie of een in een review betrokken dossier kan leiden tot een andere conclusie dan in 2.2 en 3.3 is vermeld. Daarom is het noodzakelijk dat de onderzoekers in het onderzoeksdossier de ernst van alle afwijkingen motiveren, dus ook van de afwijkingen die naar hun mening NIET ernstig zijn en die leiden tot aanbevelingen. Zowel de ernstige afwijkingen als afwijkingen die leiden tot een aanbeveling worden opgenomen in het rapport.

In geval van ernstige afwijkingen is het eindoordeel dat het stelsel ‘niet voldoet’. Of sprake is van structurele of incidentele afwijkingen kan eerst worden vastgesteld als de bevindingen en de

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

oordelen over de individuele dossiers in totaal worden gewogen. Mogelijk moet in dat kader nog aanvullend dossiers worden geselecteerd. Wij verwijzen hier naar paragraaf 4.3.

Bij de afwijkingen van de norm moet de onderzoeker bepalen of sprake is van een structurele dan wel incidentele afwijking en of deze ernstig of niet ernstig is. Het RKON geeft aan dat een oordeel kan luiden 'voldoet' of 'voldoet niet' en dat een oordeel vergezeld kan gaan van aanwijzingen of aanbevelingen. De relatie tussen deze begrippen is in onderstaande tabel samengevat.

Afwijkingen in opzet, bestaan en werking

Invloed Omvang	Ernstig	Niet ernstig
Structureel (vaker dan incidenteel: komt meerdere keren voor)	Aanwijzing Oordeel: • voldoet niet	Aanbeveling Oordeel: • voldoet, maar er zijn wel bevindingen
Incidenteel (komt éénmalig voor)	Aanbeveling Oordeel: • voldoet, maar er zijn wel bevindingen	Aanbeveling Oordeel: • voldoet

Indien het oordeel luidt 'voldoet, maar er zijn wel bevindingen ...' moeten in het rapport de bevindingen en aanbevelingen worden opgenomen die relevant zijn om de geconstateerde situatie te verbeteren. Uiteindelijk kent het oordeel in het rapport maar twee smaken: positief: het stelsel voldoet of negatief: het stelsel voldoet niet.

De toelichting op dit schema is uitgewerkt in de onderstaande sub paragrafen. De bijlage bevat, gerelateerd aan de begrippen uit deze tabel, voorbeelden van de weging van afwijkingen en het daaraan gerelateerde oordeel van in dit document geschetste situaties. De bijlage is aangevuld met een aantal normen uit het RKBN, RKON en de nadere uitwerking zoals die in de vragenlijsten zijn opgenomen. Voorbeelden zijn indicatief: Voor de uiteindelijke score blijft professional judgement doorslaggevend en is het ook van belang de omvang van de IT-audit organisatie in de afweging mee te nemen.

Let op: de in de bijlage opgenomen voorbeelden bevatten de weging/oordelen **per regel** en niet het totaaloordeel waarbij een weging van **alle** gesignaleerde afwijkingen moet plaatsvinden.

4.2 Weging totaaloordeel over stelsel

In de oordeelsvorming van de onderzoeker over het stelsel is altijd sprake van een professionele oordeelsvorming waarbij de vragen beantwoord dienen te worden, rekening houdend met de

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

specifieke context (zie paragraaf 2.2). De mate waarin een vraag (of een cumulatie van negatieve antwoorden op vragen) moet leiden tot een oordeel 'voldoende, maar ..' of 'onvoldoende' moet door de onderzoekers gemotiveerd worden in het onderzoeksdossier.

Als één of meer vragen negatief zijn beantwoord, kan dit leiden tot de conclusie dat de opzet en/of het bestaan van het stelsel onvoldoende zijn. Negatieve antwoorden leiden tot een afweging op basis van de relevante componenten voor het oordeel. Doorslaggevend is professional judgement waarbij ook de omvang van de IT-audit organisatie meegenomen dient te worden. Indien het stelsel onvoldoende is, zal dit betekenen dat het eindoordeel voor het totale kwaliteitsonderzoek bij een IT-auditorganisatie ook een onvoldoende zal zijn. Een onvoldoende leidt tot een aanwijzing die binnen een aan te geven termijn door de IT-auditorganisatie moet zijn opgevolgd. Het opvolgen van de aanwijzing(en) wordt vastgesteld in een vervolgonderzoek (zie artikel 13 RKON).

Het totaaloordeel moet betrekking hebben op de effectiviteit van het stelsel als geheel. Bij het vormen van het totaaloordeel is van belang in welke mate sprake is van door de IT-auditorganisatie zelf gegenereerde verbeteringen naar aanleiding van interne kwaliteitsbewaking. Daarbij zullen de onderzoekers rekening houden met hetgeen ter zake als verbetermaatregel is vereist in het vastgelegde stelsel (en in de vigerende regelgeving) en of deze verbetermaatregelen inmiddels in acht worden genomen. In het geval dat een onderzoeker in dossiers ernstige afwijkingen constateert die ook intern zijn ontdekt en waarvoor inmiddels afdoende maatregelen zijn genomen voor herstel en voorkoming in de toekomst, zal doorgaans sprake zijn van een voldoende voor het stelsel. In dat geval moet de afwijking in het rapport worden vermeld met de opmerking dat de afwijking inmiddels is hersteld. Het stelsel van kwaliteitsbeheersing heeft niet voldoende gewerkt in de onderzochte periode (het stelsel van de kwaliteitsbewaking overigens wel). Deze bevinding dient beoordeeld te worden in samenhang met de resultaten uit de dossieronderzoeken die wij hierna behandelen. De mate waarin de verbetermaatregelen zijn geëffectueerd en al zichtbaar zijn in de dossiers zal van invloed zijn op het totaaloordeel.

4.3 Weging totaaloordeel over dossiers

In paragraaf 3 is uiteengezet hoe onderzoekers afwijkingen in individuele dossiers als ernstig of niet ernstig dienen te kwalificeren. In deze sub paragraaf wordt uiteengezet hoe onderzoekers tot een totaaloordeel dienen te komen over de werking van het stelsel op basis van de onderzochte opdrachten/dossiers. Er dient een weging plaats te vinden van:

- het aantal en soort onderzochte individuele opdrachten/dossiers;
- de mate waarin deze opdrachten/dossiers al dan niet van voldoende niveau zijn;
- de aard van de geconstateerde afwijkingen in die opdrachten/dossiers;
- de aard en het aantal van de negatief beantwoorde vragen per opdracht/dossier;
- de andere belangrijke kwalitatieve bevindingen.

Bij het onderzoek van dossiers, kan bij negatieve beantwoording van één of meer in de Vragenlijst Dossierreview opgenomen vragen dit ertoe leiden dat het dossier als 'onvoldoende' moeten worden aangemerkt. Doorslaggevend is professional judgement waarbij ook de omvang van de IT-

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

audit organisatie meegenomen dient te worden. Gezien de aard van de opdracht en de regelgeving bij assurance-opdrachten is compensatie van een geconstateerde afwijking welhaast niet mogelijk tussen de vragen onderling. Als de onderzoekers van mening zijn dat in een specifieke situatie dit wel mogelijk is, moet dit worden gemotiveerd in het onderzoeksdossier.

Ook dienen antwoorden en toelichtingen van de IT-auditorganisatie in aanmerking te worden genomen bij individuele vragen in de vragenlijsten. Dit geldt zowel voor optionele toelichtingen bij vragen die met 'Ja' zijn beantwoord als voor verplichte toelichtingen bij vragen die met 'Nee' of 'N.V.T.' zijn beantwoord.

Voor de weging van het totaaloordeel over de onderzochte opdrachten (de samenvatting op dossierniveau) is het volgende van belang:

- als een vraag in een dossier negatief is beantwoord (een ernstige afwijking), leidt dit tot een oordeel 'voldoet niet' op dossierniveau;
- als eenzelfde ernstige afwijking in meerdere dossiers voorkomt, dan is de ernstige afwijking (kennelijk) structureel, luidt het totaaloordeel over het stelsel 'voldoet niet'. De opzet van het stelsel kan voldoende zijn, maar blijkt in de praktijk niet te werken;
- als een ernstige afwijking wisselend voorkomt in dossiers, is er aanleiding aanvullende dossiers te selecteren voor een beter gefundeerd oordeel. Overleg met het kantoormanagement van de IT-audit-organisatie dient daarin verder richting geven. De bevindingen uit de nader geselecteerde en onderzochte dossiers zijn dan bepalend voor het totaaloordeel over de werking van het stelsel: 'voldoet' of 'voldoet niet'. In deze situatie zullen er altijd aanwijzingen zijn.

In gevallen waarin niet ernstige, incidentele afwijkingen voorkomen, zal in de regel een kwalificatie 'voldoende' kunnen worden gegeven. Dergelijke afwijkingen zullen leiden tot aanbevelingen die er op zijn gericht om dergelijke incidenten te voorkomen.

Het College acht het niet wenselijk om de grenzen tussen de mogelijke kwaliteitsoordelen in het kader van het kwaliteitsonderzoek in de vorm van een exact rapportcijfer of percentage aan te geven. Daarom worden in die gevallen waarin sprake is van ernstige afwijkingen, dan wel van een cumulatie van minder ernstige afwijkingen, de relevante vraag of relevante vragen met 'nee' beantwoord, hetgeen leidt tot het oordeel 'voldoet niet'. Bij het formuleren van het oordeel 'voldoet niet' is van belang de relevante omstandigheden die naar voren zijn gebracht in de besprekingen met de beleidsbepalers van de IT-auditorganisatie, mee te wegen. De uitkomst van de bespreking van deze afwijkingen met het management van de IT-auditorganisatie (het wederhoor) wordt in het rapport opgenomen.

De regelgeving is *principle-based*. Daarbij is sprake van een grote verantwoordelijkheid van de onderzoeker om op grond van professionele oordeelsvorming vast te stellen of sprake is van het toepassen van adequaat maatwerk dat leidt tot een effectief stelsel van kwaliteitsbewaking en niet slechts van *formal compliance*.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bij twijfels over het effect van het stelsel of het handhaven daarvan kan het noodzakelijk zijn om een aantal aanvullend geselecteerde dossiers slechts op een of meerdere specifieke aspecten te onderzoeken. Voor deze dossiers hoeft dan niet de gehele vragenlijst te worden ingevuld. De bevindingen dienen voornamelijk ter completering van het beeld voor een totaaloordeel. Een en ander dient als zodanig door de onderzoekers gemotiveerd en gedocumenteerd te worden in het onderzoeksdossier.

Uitgangspunt voor de onderzoeker is dat (meerdere) negatief beantwoorde vragen van invloed zijn op het (totaal)oordeel over het stelsel. De vragenlijsten zijn zodanig ontworpen dat de vragen in belangrijke mate richtinggevend zijn voor het (totaal)oordeel over het stelsel. Wij benadrukken hier dat in het kader van het kwaliteitsonderzoek het niet de bedoeling is om het assurance-dossier volledig te reviewen of daarop een OKB uit te voeren. Het gaat om de vragen uit de vragenlijst. Het kwaliteitsonderzoek moet wel voldoende diepgang hebben om de vragen uit de vragenlijsten te beantwoorden en om het stelsel te beoordelen. In deze context is het ook noodzakelijk dat de selectie van de dossiers (en de eventueel aanvullende selectie) representatief is voor de aard van de werkzaamheden van de IT-auditorganisatie.

4.4 Weging eindoordeel stelsel in combinatie met dossiers

Er zijn volgens artikel 12 lid 1 RKON twee mogelijkheden voor het eindoordeel:

- Positief: het stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen voldoet;
- Negatief: het stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen voldoet niet.

Dit totaaloordeel over het kwaliteitsonderzoek bij een IT-auditorganisatie is gebaseerd op de bevindingen ter zake van de opzet en het bestaand van het stelsel en de werking daarvan zoals die blijkt uit de onderzochte opdrachten/dossiers. Voor de weging van het eindoordeel geldt het volgende:

- Als het stelsel is beoordeeld als ‘voldoet niet’, dan luidt het eindoordeel ook ‘voldoet niet’;
- Als het totaaloordeel over de onderzochte dossiers luidt ‘voldoet niet’, dan luidt het eindoordeel ook ‘voldoet niet’.

Een oordeel ‘voldoet niet’ leidt tot aanwijzingen die de IT-auditorganisatie binnen de overeengekomen termijn moet doorvoeren. Voor verbeteracties zijn afspraken in de rapportage opgenomen. Bij het formuleren van de aanwijzingen moet worden verwezen naar de van toepassing zijnde regelgeving.

De professionele oordeelsvorming door de onderzoekers blijft de belangrijkste hoeksteen voor het voorgestelde eindoordeel van het onderzoeksteam. Deze oordeelsvorming moet daarom zijn gemotiveerd en vastgelegd in het onderzoeksdossier (bijvoorbeeld: ‘geconstateerd is weliswaar dat ..., maar omdat luidt de totaalconclusie...’ of een uitwerking in woorden van een dergelijke strekking)

In de rapportering aan de IT-auditorganisatie worden bij het oordeel ‘voldoet, maar er zijn wel bevindingen’ aanbevelingen opgenomen. Ook bij een oordeel ‘voldoet’ kan het gewenst zijn om een of meer aanbevelingen te formuleren.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

5. Samenvatting componenten voor oordeel

De oordeelsvorming bij kwaliteitsonderzoeken is een complexe aangelegenheid waarbij niet alleen de aard en ernst van de tekortkomen een rol spelen, maar ook de vraag of sprake is van een structurele of incidentele situatie die betrekking heeft op het stelsel of een dossier. In onderstaande tabel zijn deze componenten en hun onderlinge relatie uitgewerkt.

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel				Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/ Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing		
		O	B	Werking								
				Structureel	Incidenteel							

Toelichting op de tabel:

- De kolom '**Omschrijving**' bevat de beschrijving van de afwijking die is geconstateerd bij het kwaliteitsonderzoek.
- Voor de '**Afwijking in**' wordt achtereenvolgens bepaald of die:
 - Betrekking heeft op het 'Stelsel' of 'Dossier';
 - Betrekking heeft op de 'Opzet', het 'Bestaan' en/of de 'Werking';
 - Qua aard 'Structureel' of 'Incidenteel' is.
- Na het indelen van de afwijking wordt de '**Aard**' van de afwijking bepaald en gekwalificeerd als:
 - 'Ernstig';
 - 'Niet ernstig'.
- De inhoud en samenhang van de hiervoor genoemde elementen leidt tot het '**Oordeel**', dat volgens het RKON kan luiden:
 - 'Voldoet' of
 - 'Voldoet niet'.

In relatie het oordeel moet ook de noodzaak worden bepaald voor een:

 - 'Aanbeveling' of
 - 'Aanwijzing'.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: Voorbeelden ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)											
Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.											
Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incidentie						
1.	2.2: in de beschrijving en toepassing van het stelsel is een afwijking geconstateerd die door de IT-auditorganisatie reeds was onderkend en hersteld, bijvoorbeeld: er vonden niet in alle gevallen binnen het opdrachtteam reviews plaats. Inmiddels vindt binnen elk opdrachtteam en voor elk dossier een review plaats. (RKBN J50; Self assessment vraag 27)	X				X		V			a.
2.	2.2: in het stelsel is een afwijking geconstateerd die door de IT-auditorganisatie NIET was onderkend en die het voor de onderzoekers niet mogelijk maakt om de kwaliteit van de beroepsbeoefening te toetsen, bijvoorbeeld de relatie tussen de elementen opdracht → uitvoering → oordeel was niet navolgbaar voor de onderzoekers. (RKBN M60; Self assessment vraag 42)	X				X		VN		X	b.
3.	2.2: in het stelsel is een afwijking geconstateerd ten aanzien van de eis dat de relatie tussen de elementen opdracht → uitvoering → oordeel transparant moet zijn in het dossier. Het handboek dat de IT-auditorganisatie hanteert voorziet daarvoor niet in eisen en procedures. In de gereviewde dossiers bleek deze relatie wel te zijn gelegd.	X				X		V	X		c.
4.	2.2: in het stelsel is een afwijking geconstateerd ten aanzien van de eis dat de IT-auditorganisatie moet beschikken over op de aard van de verrichte werkzaamheden toegesneden personeelsbeleid. (RKBN H36; Self assessment vraag 20)	X				X		VN		X	d.
5.	2.2: in het stelsel is een afwijking geconstateerd waarbij is gebleken dat de eisen van het RKBN nog onvoldoende zijn vertaald in de operationele versie van het Handboek dat de IT-auditorganisatie hanteert. Een aangepast handboek is in concept gereed.	X					X	V	X		e.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incident						
6.	2.2: een of meer vragen in de Vragenlijst Kwaliteitsbeheersing leiden tot een negatief antwoord.	X				X		VN		X	f.
7.	2.2: een of meer detailvragen in de Vragenlijst Kwaliteitsbeheersing leiden tot een negatief antwoord	X					X	V	X		g.
8.	2.2: een of meer detailvragen in de Vragenlijst Kwaliteitsbeheersing leiden tot een negatief antwoord	X					X	V			h.
9.	2.2: de procedures met betrekking tot de PE-registratie en het interne toezicht daarop, zijn ontoereikend. Wel is uit de administratie gebleken dat opleidingen zijn gevolgd. (RKBN H39; Self assessment vraag 21). Het beoordelen van de mate waarin medewerkers permanente educatie volgens kan plaatsvinden aan de hand van een PE-registratie, het beschikbaar stellen en beoordelen van het uitputten van een individueel opleidingsbudget of het bespreken van de PE als onderdeel van functioneringsgesprekken.	X					X	V	X		i.
10.	2.2: de regels en de wijzigingen zijn uitgewerkt in een handboek, maar de (interne) communicatie over wijzigingen daarin vindt onvoldoende gestructureerd plaats. (RKBN C8; Self assessment vraag 6)		X				X	V	X		j.
11.	2.2: de arbeidsvoorwaarden zijn opgenomen in een handboek. De procedures gericht op het handhaven van de afspraken worden echter niet of in onvoldoende mate nageleefd. (RKBN H40; Self assessment vraag 21)		X				X	V	X		k.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/ Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incident						
12.	2.2: de procedures met betrekking tot het gebruik van checklists en werkprogramma's, inclusief dossiervorming zijn gedocumenteerd in een handboek. Het toezicht op de naleving is echter onvoldoende. (RKBN J49; Self assessment vraag 27)		X			X		VN		X	l.
13.	2.2: de procedures met betrekking tot het gebruik van checklists en werkprogramma's, inclusief dossiervorming zijn gedocumenteerd in een handboek. Het toezicht op de naleving is echter onvoldoende zichtbaar, maar blijkt wel uit de aantekeningen in het dossier;		X				X	V	X		m.
14.	2.2: de naleving van procedures ter zake van onafhankelijkheidsverklaringen is beschreven, maar de jaarlijkse vernieuwing van de verklaringen vindt niet plaats. (RKBN F18; Self assessment vraag 12)		X				X	V		X	n.
15.	3.2: de getrokken dossiers bevatten geen door de opdrachtgever ondertekende opdracht			X		X		VN		X	o.
16.	3.2: één dossier bevat geen door de opdrachtgever ondertekende opdracht				X	X		VN		X	p.
17.	3.2: één dossier bevat wel een opdracht, maar deze is niet ondertekend. Uit een vastlegging in het dossier blijkt dat de inhoud is besproken en is goedgekeurd door de opdrachtgever				X		X	V	X		q.
18.	De IT-auditorganisatie voldoet niet aan de gedragsrichtlijnen en procedures die betrekking hebben op ethische normen. De grondbeginselen zijn wel opgenomen in het handboek, maar uit overlegde documenten blijkt niet dat het verantwoordelijk management toezicht op het naleven daarvan. In het dossieronderzoek zijn geen	X				X		V	X		r.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incidenteel						
	afwijkingen geconstateerd waaruit blijkt dat gehandeld is in strijd met de grondbeginselen. (RKBNF18; Self assessment vraag 12 – onderdeel 1)										
19.	Het handboek bevat een beschrijving van alle minimaal in een assurance-rapport te vermelden basiselementen. Het assurance-rapport van één van de onderzochte dossiers bevat niet alle minimaal voorgeschreven basiselementen. Andere rapportages voldoen wel aan de eis. De afwijking is intern achteraf geconstateerd en maatregelen ter voorkoming van dergelijke situaties zijn genomen. (Richtlijn 3000, artikel 49).				X		X	V			s.
20.	Het handboek bevat een beschrijving van alle minimaal in een assurance-rapport te vermelden basiselementen. De assurance-rapporten van de onderzochte dossiers bevatten niet alle minimaal voorgeschreven basiselementen. De afwijking is intern herhaaldelijk niet geconstateerd en maatregelen ter voorkoming van dergelijke situaties zijn derhalve niet genomen. (Richtlijn 3000, artikel 49).		X	X		X		VN	X		t.
21.	Het dossier bevat geen formeel getekende opdrachtbevestiging van de opdrachtgever. Wel is een besprekingsverslag over de opdracht aanwezig en zijn bij de bespreking van de eindrapportage door de opdrachtgever geen opmerkingen gemaakt over afwijkingen ten opzichte van de opdracht.				X		X	V	X		u.
22.	De analyse van de opdracht leidt tot de conclusie dat sprake is van een risicovolle opdracht. Het RKBN schrijft ook voor een KITA dat consultatie/het invullen van een OKB noodzakelijk is. Het handboek voorziet niet in deze eis.	X				X		V	X		v.
23.	Bij risicovolle opdrachten vindt geen consultatie plaats.			X		X		VN		X	w.
24.	Een handboek Kwaliteitsbeheersing ontbreekt	X				X		VN		X	x.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incidentie						
25.											y.
26.											z.
27.	??										aa.

Toelichting:

- a. De afwijking was door de IT-auditorganisatie al onderkend en hersteld. Wel vermelding in rapportage, maar geen invloed op oordeel. Het oordeel in relatie tot deze afwijking luidt 'Voldoet'.
- b. De afwijking was door de IT-auditorganisatie niet onderkend en maakt het onmogelijk om de kwaliteit van de beroepsbeoefening te beoordelen. Het oordeel luidt 'Voldoet niet' en het rapport bevat een aanwijzing voor verbeteringen.
- c. Het handboek bevat geen regels om de noodzakelijk geachte relatie te leggen. Dit is een ernstige tekortkoming. In de praktijk blijkt dat in de dossiers deze relatie wel degelijk is te leggen. Het oordeel luidt daarom 'Voldoet met uitzondering van ...'. Het rapport bevat een aanwijzing voor het aanvullen van het handboek.
- d. Er is bij een IT-auditorganisatie van een mentaliteits- en/of attitudekwestie die de kernfunctie van de IT-auditor bedreigt. Het oordeel luidt 'Voldoet niet' en het rapport bevat een aanwijzing voor verbeteringen.
- e. Er is sprake van gewijzigde regelgeving. De IT-auditorganisatie heeft haar beleid nog niet aangepast, maar heeft toegezegd dit te doen. Het oordeel luidt 'Voldoet met uitzondering van ...'. De organisatie heeft toegezegd het beleid aan te passen'.
- f. Een vraag geeft de essentie weer van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen zoals die zijn uitgewerkt in de onderliggende detailvragen. Een negatieve samenvattende conclusie over onderliggende detailvragen in de vraag, leidt tot het oordeel 'Voldoet niet' en het rapport bevat een aanwijzing voor verbetering.
- g. De conclusie over een detailvraag is negatief. De invloed van deze afwijking is niet zodanig dat de conclusie in de vraag negatief is. Het oordeel 'Voldoet met uitzondering van ...'. De verbetering van de detailvraag wordt als attentiepunt in het rapport vermeld.

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting	
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing		
		O	B	Werking								
				Structuur	Incidentie							
h. De conclusie over een detailvraag is negatief, maar is van zodanig ondergeschikt belang (eventueel mede als gevolg van compenserende maatregelen) dat het oordeel luidt 'Voldoet'. i. Het toezicht en/of de administratie zijn onvoldoende gestructureerd/inzichtelijk. Het oordeel luidt 'Voldoet met uitzondering van ...'. De uitzondering wordt in het rapport toegelicht. j. De communicatie over aanpassingen van het handboek vindt onvoldoende gestructureerd/inzichtelijk plaats. Het oordeel luidt 'Voldoet met uitzondering van ...'. De uitzondering wordt in het rapport toegelicht. k. Het handhaven van de arbeidsvoorwaarden vindt onvoldoende gestructureerd/inzichtelijk plaats. Het oordeel luidt 'Voldoet met uitzondering van ...'. De uitzondering wordt in het rapport toegelicht. l. Het (interne) toezicht op de naleving van de dossiervorming schiet te kort. Daarom is voor de onderzoekers de onderbouwing van het niet inzichtelijk. Het oordeel luidt 'Niet voldoende'. Het rapport bevat een aanwijzing voor het herstel van het toezicht. m. Het (interne) toezicht op de naleving vindt onvoldoende gestructureerd/inzichtelijk plaats. Uit diverse aantekeningen in het dossier blijkt dat overleg en toezicht heeft plaatsgevonden. Het oordeel luidt 'Voldoet'. Het rapport bevat een aanbeveling tot verbetering van de aangetroffen situatie. n. De onafhankelijkheidsverklaringen worden niet jaarlijks ververs. Het oordeel luidt 'Voldoet met uitzondering van ...'. Het rapport bevat een aanbeveling van het jaarlijks verversen van de verklaringen. o. Het is essentieel dat uit het dossier blijkt dat afstemming over de inhoud van de werkzaamheden en de daarbij gehanteerde normen heeft plaatsgevonden. Door het ontbreken van een document waaruit deze afstemming blijkt, is het niet mogelijk om na te gaan of de uitgevoerde werkzaamheden aansluiten op de behoefte van de opdrachtgever. Indien het onderzoek naar de opzet/het bestaan van het stelsel geen afwijking ten aanzien van deze afwijking heeft opgeleverd, betekent het ontbreken van een getekende opdracht in elk dossier, de interne kwaliteitsbewaking niet heeft gefunctioneerd. Het oordeel luidt dan: 'Voldoet niet' en het rapport bevat aanwijzingen voor verbeteringen. p. Gezien argumentatie onder n. wordt de afwijking in een essentieel geval ernstig geacht omdat het een signaal is dat de interne kwaliteitsbewaking onvoldoende heeft gefunctioneerd. Het oordeel luidt dan: 'Voldoet niet' en het rapport bevat aanwijzingen voor verbeteringen.												

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/ Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incidentie						
q.	Het ontbreken van een handtekening onder de opdracht is formeel een afwijking. Het dossier bevat echter informatie die deze afwijking materieel compenseert. Het oordeel luidt in deze situatie daarom 'Voldoet'. In het rapport wordt de afwijking gemeld.										
r.	De geschetste situatie is onjuist, maar bij de uitvoering van de werkzaamheden zijn geen afwijkingen geconstateerd. Het oordeel luidt daarom 'Voldoet met uitzondering van ...'. De uitzondering wordt in het rapport toegelicht.										
s.	De rapportage voldoet formeel niet aan de eisen zoals die zijn geformuleerd in richtlijn 3000. Omdat hier sprake is van een incidentele afwijking luidt het oordeel 'Voldoet'. In de rapportage wordt deze afwijking wel vermeld met de toelichting dat inmiddels maatregelen zijn genomen om dergelijke afwijkingen te voorkomen.										
t.	De elementen van een assurance-rapport zijn gericht op het verschaffen van duidelijkheid over de aard en het object van onderzoek en ook de uitkomst van de werkzaamheden inclusief een oordeel. De gesignaleerde afwijkingen leiden tot het oordeel 'Voldoet niet' en een daarmee gepaard gaande aanwijzing. Dit oordeel wordt veroorzaakt doordat de noodzakelijke duidelijkheid voor de lezer/het maatschappelijk verkeer naar verwachting te wensen overlaat en omdat het bestaande van het stelsel tekortschiet omdat in de review binnen het opdrachtteam en de opdracht gerichte kwaliteitsbeoordeling onvoldoende hebben gefunctioneerd.										
u.	Het rapport dient een opmerkingen te bevatten met daarin de aanbeveling om in het vervolg op het voldoen aan deze formele eis toe te zien.										
v.	De opzet van het handboek voorziet niet in de consultatieplicht (zie Handboek KITA – onderdeel kwaliteitsbeheersing; paragraaf 9). Er zijn geen risicovolle opdrachten uitgevoerd, In dat geval moet het handboek worden aangevuld.										
w.	Geconstateerd is dat risicovolle opdrachten zijn uitgevoerd waarover is gerapporteerd zonder de voorschriften die gaan over consultatie (zie Handboek KITA – onderdeel kwaliteitsbeheersing; paragraaf 9) in acht te nemen. Hier is sprake van een risicovolle situatie die moet leiden tot het oordeel 'Voldoet niet' in combinatie met een aanwijzing.										
x.	Een handboek kwaliteitsbeheersing ontbreekt. Daardoor ontbreekt de basis voor het uitvoeren van een kwaliteitsonderzoek. De verstrekte informatie kan aanleiding zijn voor aanbevelingen die bij het inrichten van een handboek moeten worden betrokken. Veelal komt deze bevinding voor bij kleinschalige IT-										

Werkdocument normering oordeelsvorming Kwaliteitsonderzoeken

Bijlage: **Voorbeelden** ontleend aan o.a. de teksten in de notitie (met verwijzing naar het nummer van de paragraaf)

Let op: de conclusies over onderstaande voorbeelden zijn op regelniveau geformuleerd. Bij het oordeel is geen rekening is gehouden met een cumulatie van afwijkingen.

Nr	Omschrijving	Afwijking in				Aard		Oordeel			Toelichting
		Stelsel		Dossier		Ernstig	Niet ernstig	Voldoet/Voldoet niet	Aanbeveling	Aanwijzing	
		O	B	Werking							
				Structuur	Incidentie						

auditorganisaties. Voor de inrichting van een handboek wordt verwezen naar het model Handboek voor KITA's. Het oordeel luidt 'voldoet niet' en leidt tot een aanwijzing voor het opstellen van een verbeterplan met een herstelstermijn van zes maanden gevolgd door een herbeoordeling.

y.